

VIH/SIDA dızuu lubu tom

Ajeya kıgbenduu ngbeye koduday
kedizay sósowa VIH/SIDA yoo.

Lođo finay kıyaku 25-27
ñıngu wiye 2001

Ajeya kıgbenduu ngbeye

VIH/SIDA dɪzusu lɔbu tɔm

Ajɛya kɪgbɛnduɔ nɔgbɛyɛ
koduday kedizay sɔsɔwa
VIH/SIDA yɔɔ.
Loɔɔ fɪnay kɪyakɔ 25-27
nɪngɔ wiye 2001.

Texte Français Traduit par

KAO Blanzouwa

Ɖũnɪyɛ

- 3 = Kubuuzutu
- 5 = VIH/sida ɖɪzɔv yɔɔ lubutu
- 15 = VIH/sida ɖɪzɔv lakasɪ sɔsɔsɪ
- 18 = VIH/sida yɔɔ ɖaŋgɔv lakasɪ
- 20 = VIH/sida kpa eyaa mba yɔ, pɔ-yɔɔ
cɔnau, pa-sɪnau ne pɔ-koyɛ labu.
- 21 = VIH/sida ne eyu wala
- 22 = Eyaa mba sida ɛɛlayɖɪy-we kpau
yɔ, pɔ-yɔɔ kandɔv
- 24 = Piya mba sida ku pa-ñumba ne
kulayɖɪy-we kpau yɔ.
- 25 = Sida lakɪ mbu ne pɪcamɪy samay
ne tɔsɔv yɔ pɪpasɔv.
- 26 = Ñɪnɔv ne huu
- 28 = Sida lakasɪ ke you, wɪlɪj ne tɪlasɪ lɛɛsɪ
ajeya taa.
- 29 = Ñɪm mbu palukɪna sida ɖɪzɔv tɔmɪyɛ yɔɔ yɔ.
- 32 = Mbu paɖɔwa se palakɪ yɔ, pɔ-yɔɔ ɖɔm.

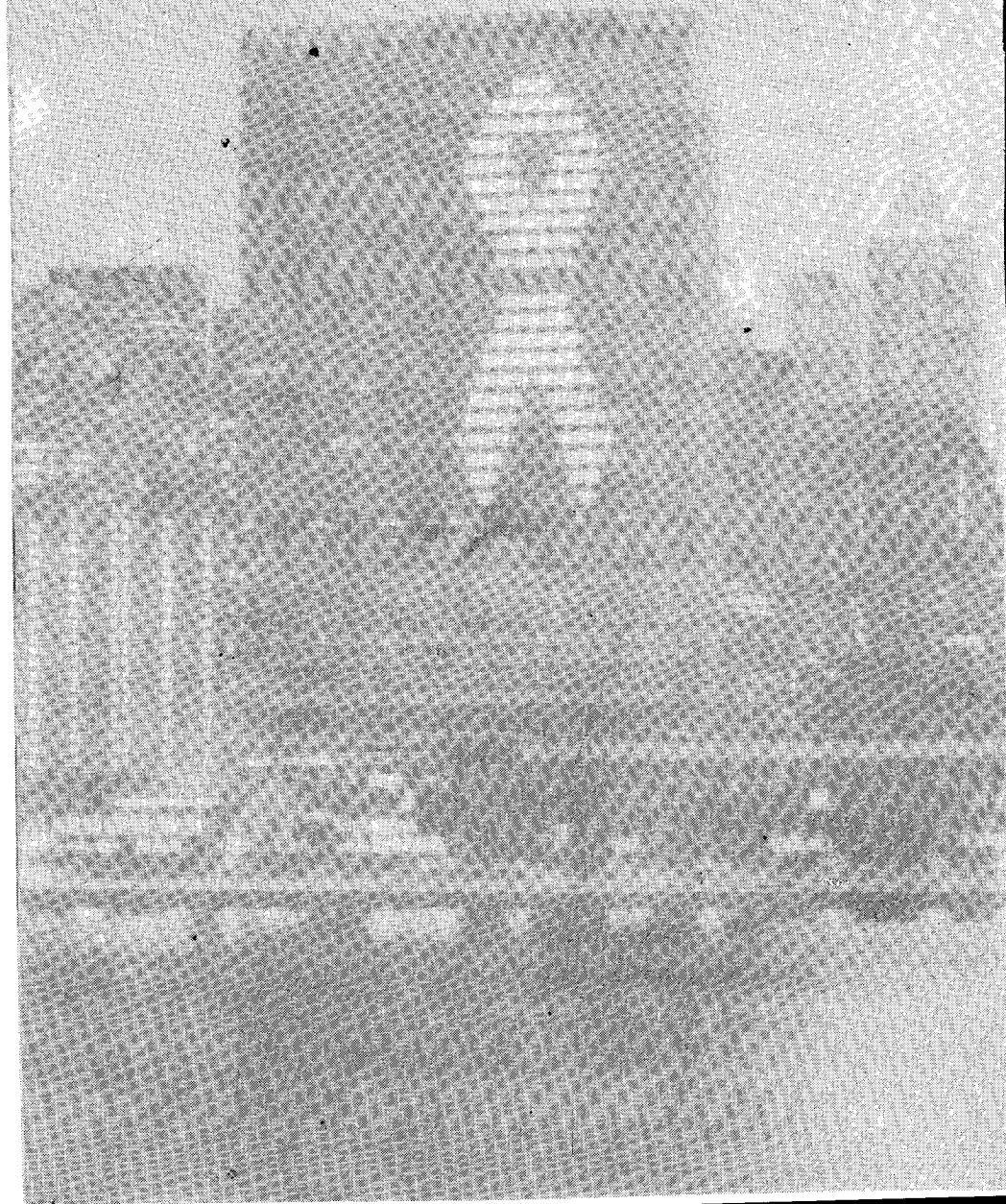
Kedenzi kpeekpe yɔɔ lakasɪ
V&H/S&DA

VIH

SIDA

Takayay huyuu yoo foto :

Pakama kinahau kusemoo ajeya kigbendoo ngbeye takayisi dimatee kuduyuu nannoo taa ne piwiliy se ajeya kigbendoo ngbeye kam nuu se diluki ne didizi VIH/SIDA ; palabi mbu se eyaa ina se, ajeya kigbendoo ngbeye koduday kedizay sossowa kene ka-taa, VIH/sida dizzu tom poyyoduu. (Ajeya kigbendoo ngbeye foto 206341C/Eskinder Debebe).

KUBUUZUTU

Yee ajeya kpeekpe usoolaa se aluki ne awa sida koyɔ, piwɛɛ se ala nɔɔ kuyumay, akpeyli a- dɔŋ, a-ñum ne a-leytu. Pɩnay kuyumay tem pakpay ne pokuli eyaa ese ne pucɔ pɔyɔɔduu sida dɩzuv lubu tɔm. Mantay liu se sida dɩzuv tɔm tune tikena kewiyisi, ajeeɓbaka angba, angba wena awe adi yɔɔ yɔ ne samay pa-lubiye sɔsɔye ndi dɩwaki kudɔŋ kidekeduu kune yɔ.

Pitaluna sɔnɔ yɔ, sida kpa eyaa 36.000.000 ne kuku 22.000.000. Palabi ajeya kɩgbendu ngbeye koduday kedizay sɔsɔwa loɔɔ finay kiyaku 25-27 ñingu wiye 2001 ne petisi sida dɩzuv tɔm'le, padu dɔɔ se peceeyi padɩ, pacami sida ne padɩy-ku numav. Paa sida dɩzuv tɔm enay polin koyɔ, puwe se dɩdɩyzina mbu pu-tɔm ceyi lɛeleyɔ yɔ :

1-Puweɛ se angba wena aluki tɔm tune ti-yɔɔ yɔ, adɩyzina se paa anɩ, kɔzikɔzi pelaa ne evebiya pasuma dɔɔ pɔ-yɔɔ dɩnguv ne pokoluu sida.

2-Paɩɩɩi koye ndi dɔyo eñɔ-dɩ, paa ewena sida kudey piya yɔ;

3-Eyaa mba sida tem-we kpau yɔ, palabi-we koye.

4-Peceyi padɩ ne paɩɩɩi kɔ wena awaki sida yɔ : kɩɔɔɔaye ne kiwawaye.

5-Pasina eyaa mba sida tem-we kpau yɔ ; pukɔzina sulaa mba pa-ñuv tem taluv 13.000.000 ne pidɛɛ pu-yɔɔ yɔ.

Yee dɩveyina ñum, dɩpɩzɩy dɩwa sida. Piwɛɛ se paa pinay nga, dɩhiy liidiye ezi dollars waa 7-10.000.000 ne

palubina sida tanum ajeya taa. Sida kpa eyaa mba yɔ, pa-ajeya kewiyisi pumunaa se sɔsɔ liidiye ana. Afrika ajeya ñundinaa ne kewiyisi paɖɖɔna pana ñayɔ tɔnuu taa alaafiya tɔm ndu tu-yɔɔ. Disam-we, ele pala pikili mbu.

Puwɛɛ se pasina Afrika ajeya ne wena awe tanum taa yɔ ne apɔɔ aya a-samay ñuu. Mbu labina ne pɔyɔɔɔɔɔ ajeyɛ kɔgbendu ngbeye koduday kedizay sɔsɔwa taa se ajeya kpeekpe ɔsɔ liidiye ne palabina sida dɔzɔ tumɔye, tɔm ndu tikedina eyaa ne pɔɔ se pikena kujeyuu se papayɔ liidiye ana ɔɔ 2001 pɔnay taa. Kewiyisi ne angba petem liidiye wena celuu yɔ akpedi dollars waa egboŋ kudoku ne nabuyɔ (1.000.000.000). Mentendiy kewiyisi, angba wena awe adi yɔ yɔ ne samay se paɖɔ nisi ne pasina sida dɔzɔ tumɔye tɔm.

Paa anɔ, enu se you kɔne ki-taa, dɔndu feyɔ, ejam feyɔ, ñumdu feyɔ, kedeyay feyɔ ; dɔ-koyondu kuyum, enu piwɛɛ se dɔpamna ese. Piwɛɛ se dɔtɔ se sida ɛɛsɔŋ nɔɔyɔ ; kɔkpay ñumdinaa, kɔkpa dɔdɔ tanumdinaa; paba ñundu cayna pɔdɔdiye yɔ. Ajeya kɔgbendu ngbeye koduday kedizay tɔm tune, tiseytiy mba palukɔ sida dɔzɔ tɔm yɔ tanum ajeya taa yɔ, ɛzi dɔgɔtɔnaa, wɔliyaa, angba ndi ndi ñundinaa ne tɔhezɔ eyaa mba sida tem-we kpau yɔ pa-langa ; mbu pɔ-yɔ yɔ panaa se kedenɔa kpeekpe dɔɖɔna kadɔ ñɔɔzɔu ne ka-ñum se kaya pa-ñuu.

Kofi A. Annan

Ajeya kɔgbendu ngbeye takayay taa mayɔ sɔsɔ.

VIH/SIDA dızuu lubu tɔm

Kedenzi kpeekpe yoo lakasi padizina
kedenzi kpeekpe yoo kaɗe.

1) Ɖa, ajeya ne kewiyisi ñundunaa, ajeya naaye ne kewiyisi nasti tiyiaa, ɗekpeylina ajeya kɔgbendu ngbeye ɗeya taa loɗo finay kiyaku 25-27 ñungu wiye 2001 koduday kedizay 26 ñunga taa ezi 2000 finay 11 kiyaku 3 ñungu paytu 55/13 ñindu yoodu yɔ. Ɖikpeylaa se ɗitaki VIH/Sida tɔm, ɗipayziku-you ejaɗe taa, ajeeɓbaka taa ne kedenga kpeekpe yoo.

2) Sida tɔm ceɗiy-ɗu pidufeyi, ngu kɩlyna eyaa kuɔ ; eyaa sakiye kuɔ mbu pike kedenga kpeekpe tilasi sozosi, mbu puyoo yɔ, picamɩy eyu waɗe tumiye, samay hezuu tosuu, ne puɗɗuu eyaa ejaɗe yoo, haɗaa taa ne mizay yoo.

3) Piwee se paa eyu weyi edjyzina se sida kpa eyaa 36.000.000 ne kalayyay kedenga kpeekpe yoo, eyaa 90 minuu yoo tanum ajeya taa, eyaa 75 minuu yoo Sahara ne ki-tee Afrika ajeya taa 2000 pinay taa.

4) Piwɩlaa se paa ñundu yaa kuñɔndu, paa ewena piɗzi ezuma, eke halu yaa abalu, paa e-te le, sida kpay-i ; kɔzi kɔzi tanum ajeya taa eyaa ; piwɩli ñu ɗɗɗ se halaa, evebiya, pelaa ne piya kɩkɩlyɩ kpau.

5) Sida kuu eyaa kuu mbu ne pusingiy yɔ, piceyiy-dɔ dɔdɔ ; mbu kayna dɔyɔ numau mbu paaɖɔwa se palaki ne pisina kedenga kpeekpe huu tumiye yɔ.

6) Ditozi mbu dɔkama ŋuu se dɔlaki sida dɔyɔ numau taa yɔ pu-yɔɔ ke :

- 2001 naku finay kiyaku lutozo (8) ŋɔngu wiye kedizay taa yɔ ;
- Politiki, tɔm cosuu, lumayza kifana kɔnau tɔm ndu, paayɔɔdi kedenga kpeekpe kedizay dɛdɛ 2002 lube (7) finay kɔɔɔɔ kiyaku (1) wiye ke samay sinau numau taa yɔ;
- Politiki³, paytu kifatu, lumayza kifana wena paaɖɔwa se palakina tuma wena paayɔɔdi a-tɔm Beijing⁴ kedizay taa 2000 loɖo finay (6) kiyaku huu ŋɔngu wiye yɔ.
- Paytu sɔzɔtɔ ndu paaɖɔwa se palakina mbu paayɔɔdi pu-tɔm ajeegbaka kedizay taa 1999⁵ lube finay (7) kiyaku kileluɔ (2^e) wiye se piwazi samay ne huu tuma yɔ.
- 2001 naza finay (4e) kiyaku 25 ŋɔngu wiye kedizay taa pɔtɔzi eyaa mbu pala ne pazina Asie ne pacifiki sida numau dɔyɔ tɔm taa yɔ.
- Paayɔɔdi ndu Abuja kedizay taa 27 naza finay 2001 se paɖiziy sida, kpeziwɔlay ne kudɔmɔŋ lɛɛŋ yɔ.
- Ajeya ŋundinaa kedizay hii (10) ŋiya nga palabi-ke 18 sangayɔŋ finay 2000 Amériki-ibero yɔ.
- Ɖa sinau kedizay nga palabi-ke 14 lelay 2001 se pasina Caraibe ŋumba sida numau dɔyɔ yɔ.

- Europe ajeya ngbeyε dɔwa se dɔlakɩ mbu yɔ : 14 nuwa finay 2001 kedizay taa dɔdɔwa se dɔdɔkɩ sida ne kudomɩŋ leɛŋ numav ne pɩsa ne kedeyɩtu pasɩ.
- Baltiki ajeya labɩ kedizay 4 nuwa finay 2001 ne ayɔɔdɩ tɔm ndu sida numav dɔyɔ taa yɔ.
- Asie hekɔdaa ajeye yɔɔdɩ tɔm ndu a-kedizay taa 18 nuwa finay 2001 sida dɔyɔ numav taa yɔ.

7)Wayɩ wayɩ pɩnzɩ neɛle (20) ŋzɩ sɩdɛwa yɔ, dɩna mbu ne dɩkpeleki mbu sɩ-taa yɔ, pɩhayna- dɔ dɔŋ se dɩkpendɩ dɔ-dɔŋ ne dɛ-leɣtu, dɔlu ne dɩdɩy sida numav.

Kedenga kpeekpe yoo lakasi V&H/S&DA

8) Da nau taa yo, Afrika eyaa sida kiliy kpau, pikilina Afrika hooluu ngu kiwe Sahara tee yo ki-taa eyaa. Sida weekiy huu tuma, kilakina ne eyaa uniyina dama, politiki eedon, toonay laki kededay, eyaa siki yem yem, ngu camiyina tosoo. Mbu lakina ne pupozuu se pala nabuyi kpedeye ejade taa, ajeegbaka taa ne kedenga kpeekpe yoo ne piya Afrika nuu.

9) Ajeya nundinaa yaa kewiyisi nundinaa mu tom tuneoyo muu mbu Abuja kedizay taa naza finay 2001 taa yo, piwe deu ; koozi koozi pa-maymay pedisuu se, paa pa-taa weyi le, ekoyi pinay taa tuma liidiye yoo 15% yo, palabina tonuu taa alaafiya tuma ne pisa padiy sida numav yo; ele dinaa piyij se tanum ajeya celiy mbu yo putaliy, mbu piwee se kedenga kpeekpe yoo siniyaa ikona pe-dede ne posuyi.

10) Dinaa dodo se sida kpa hoolij nuyi taa eyaa sakiye ezi kikapu Afrika taa eyaa yo ; Sahara tee Afrika ajeya wayi'le, Caraibes tungiyina. Kikpa eyaa kudokij egbon lube ne hooluu (7,5). Asie ne Pacifique pa-taa ; kikpa dodo eyaa kudokij egbon ne hooluu (1,5) Amérique latine ; kikapay eyaa mba Europe centrale ne Europe orientale yo, podoo doo yo. Yee podokuli ese saasaa tom tune ti-yoo, sida diziyo kedenga kpeekpe.

11) Kedeyitu, tanum ne takayay kuson pahayna sida don ne kutoyuu, kukonja kuñondutu, kidiki huu tuma numav ajeya sakiye taa. Mbu puwee se pokuli ese sida numav diyu tom tune ti-yoo.

12) Dinay dodo se ajeya naaye taa you ne kedenga kpeekpe yoo tilasi pahayna dodo sida numav ne kutoyuu.

13) Piweu yo, feye, diydij sumtu, kideyuu duutu ne lelu taa kunau peteziyna labu ne eyaa eesiyna dama sida dangu

numau taa, mbu hayna-ku numau ne kunuutuu eyaa, hon hadaa ne ajeya. Piwee se samay ekuyi kasin tom tune ti-yoo.

14) Yee halaa ne abalaa paawena don ne leyto kuman ne halaa ese kuli dodo koyo, po-yoo kudanguu sida numau taa kapasaa.

15) Piwee se eyaa idiyzina se pa-taa paa ani ewena wade se eweena tonuu taa alaafiya ne feteyim taa alaafiya. Mbu kena eyu kijeyuu se, yee kudon sososu ekpa-i ezi sida yo, ewena wade se ewolo palabi-i koye, e-yoo ce ne ehii e-tonuu taa alaafiya lelen nu kpeekpe.

16) Paa ani ediyzina se yee eyaa uhan eyu wala camye kedenga yoo koyo, pisan ne pokuli eyaa ese, pona kudondinaa yoo, palabi-we ko ne padiy sida numau. Yee mbu pilaba sinj, pisan ne yoo kudanguu pasi, feye ne kideyuu papasi ne eyaa yele sida kpa mba yo ese dozuu.

17) Yoo kanduu tuma puwee se pala ejade taa, ajegbaka taa ne kedenga kpeekpe yoo ne pisa padiy sida numau ; piken kijeyuu se sida kpa eyaa mba yo, pona po-yoo, pasina-we, palabi-we koye ; yoo conau, sinau, ti-yoo kanduu ne koye labu, pewe mbu mbu paduwa se pisa ne padiy sida numau yo pi-taa.

18) Paa duwaa se palaki yoo danguu tumiye ne patali dende yo, puwee se patali peede ; mbu pozuna se ajeya kpeekpe ika nuu ne pala tumiye ndi camye, patali di-kamay yoo, ele patigna eyaa ese kuluu tumiye yoo ; didi edaasoo wilyaa tumiye yoo, caliyaa tumiye yoo, tom kediyaa tumiye yoo ne fedaa tumiye yoo.

19) Ðınay se, yoo cõnav, sinav ne kõye labu papızıy pasına ne pala yoo kanduu tuma camıye ; mbu puyoo yõ, pasıyna eyaa ne panıy tøm ndu peheyıy-we yõ, lõh weyi pasıyzyıy-we ne petisiy ne powoki pamayzyıy-we yõ ; mbu lakına ne eyaa mba sida kpa-we yõ, papızıy põðkõu padı ; mba sida eelaydı-we kpau yõ, petisiy powoki ðõkõto se pamu ti-yoo ðangguu wõnduu se piwazı-we.

20) Ðanau taa yõ, sõnzı, mıazay, samay taa paytu ñam, ne eso ñamtu palakı tũmye ndı tiyoo kandu, kõye labu, yoo cõnav ne sinav ke sida numau taa yõ, ðıkpaylı pıyõ ; ele pılıyna paa ejadẽ ndı le ðı-sõnzı ne eyu walaa kijeysu ñamtu põ-cõlo.

21) Pıwee se eyaa idiyzina se, tõsuu , samay, sõnzı, politiki, liidiye ne tøm huu lakası kidekedası padıkı eyaa ese kuluu, lõh sıyzuu, ti-yoo kanduu, yoo cõnav, kõye labu ne sinav tuma numau.

22) Pıwee se paa ejadẽ ndı taa le, eyaa, ðõkõtõnaa ne samay sinav tũmye pewee, yaa yee paatem weu, nabeye ısõzi põ-yoo ne pakandı eyaa yoo, palabı-we kõye, põcõna põ-yõ ne pasına-we camıye.

23) Mbu mbu padıwa se palakına eyaa yoo ðangguu, põyoo kanduu ne põ-kõye labu yõ, yee eyaa mba pedelezyı ðõne, pıdõõ ; mbu mbu padıwa se palakına tuma yõ, ezı kõye kıdadaye, kuzuu huuyun, calum taa sonzoo kuv kõye, sotu num, ejõõ weyi kuzõõtu fezi ti-yoo yõ, kõ, sida sonzoo camuu kõye ne leytu ndu panayna kudõõ yõ, pıwee pıtalı paa anı, kideysu nakuyu eðaawee.

24) Ðıdaasõ se kõ liidiye, aweu ne a-pızuu yabu ke tøm sõzõtu ; mbu pıwee se ajeya ñundınaa, kõ tınaa ne a-pedıyaa panına ðama ne sida kõ idaakılı liidiye.

25) Paa anı enay se kɔ kɪli liidiye, adɔtoyi, dɔkɔtonaa tɔdɔɔ, mbu lakina ne ajeya sakiye upɔziyi lubu se adiy sida numau ; ele kewiyisi diyina sidi ceyu se sida kɔye edaakili liidiye ne ajama pɔzi ayabi-di.

26) Ɖisama esɔ se ajeya nundinaa nabeye ceyiy padɪ, paduu nisi kɔ tɪnaa se atɔyi ne pitali samay ; ele, kɔ tɪnaa ne kɔ pediyaa panuna dɪama ne nɔdɔuu nakuyɔ edaawee.

27) Ajeya naaye ceyi adi ceyuu mbu se adiy sida numau yɔ piwe dɛu, dɪsam-ye ; pilina politiki dɔŋ cɔɔ, ajeegbaka lumayza kibana cɔɔ, nɪm ne caanau kɔ pa-tumiyɛ labinau camiyɛ cɔɔ, yɔɔ dɔŋguu, yɔɔ cɔnau, sinau ne kɔ labu pe-leytu kibandu cɔɔ ; lɔŋ siyɔuu ne tɔm suzuu pɔ-cɔɔ ; ajeegbaka, samay, sida kpa eyaa mba yɔ, mba sida eelaydiy-we kpau yɔ pa-dama sinau camiyɛ cɔɔ, eyu wala dɔŋ kpazuu ne a-yɔɔ kanduu ; mbu dɪnay dɔdɔ se, piwee se dɪkpendi dɔ-lɔŋ ne dɛ-leytu ne piwazi-du ; ele piliyina ajeegbaka ne kedenga kpeekpe pa-dama sinau, nɪm ajeya ne tanum nɪna pa-dama sinau, tanum ajeya dɪama sinau ne ajeegbaka-kedenga kpeekpe, nɪm ajeya ne tanum nɪna pa-dama sinau cɔɔ.

28) Ɖɪnay sida weu patu weu mbu yɔ, dɪmayziy se nɪm mbu pasi-pu ejadɛ taa ne kedenga kpeekpe yɔɔ se padikina sida ŋgu numau yɔ, nɪm mbu putaliy.

29) Nɪm mbu ejadɛ, ajeegbakpa ne kedenga kpeekpe pewena se papɔzi padiyina sida numau yɔ, pudɔdɔɔ ; pikena kujeyuu se pɔsɔzi pu-yɔɔ. Mbu yekina ne pupɔzuu dɔkɔtonaa sakiye, liidiye kumm, leytu pɪŋŋ ne piwee dɔdɔ se ejadɛ taa, ajeegbaka taa ne kedenga kpeekpe yɔɔ laksɪ ne dɪama sinau tuma ikpeeti.

30) Kɪma kɪbɪztu heyuu lakina tanum ajeya ne aaweyna nɪm se alabina tumiyɛ ne adiy sida numau.

31) Mɪzasi laki yɔɔ dɔŋguu, yɔɔ cɔnau, sinau ne kɔ labu tuma wena se piwazi eyaa mba sida kpa-we yɔ, apaylaa ; ele piwee

se ditihi se mizasi nzi siwena sonzi ndi ndi.

32) Ajeegbaka tuma yeke we deu, ele pike kijeyuu se ajeegbaka ana, a ne kewiyisi, ajeya kigbenduu ngbeye, kewiyisi angba, eyaa mba sida eelaydiy-we kpau yo, tonootaa alaaftiya angba, sukulinaa, angba wena awe adi yoo yo, kajazay tuma, ko tinaa, calum taa sonzoo niniyaa, tumladaa angba, tom kediyaa, paytu liziyaa, eyaa sinav tuma, kigau tuma, eso tom heiyaa angba, ne awiya pasina dama.

33) Eyaa mba sida kpa-we yo, pelaa ne evebiya ne samay sinayaa palabi tuma wena sida numau diyuu taa yo, apaylaa ; ele piwee se yee patasiy nabuyuu labu sida numau diyuu tom taa koyoo, padaasoo pu-yoo.

34) Dina mbu dodo se ajeegbaka angba wena anay eyaa pudodiye, aceyiy adi ne adiki sida numau yo, a-tumiyee paylaa ; ezi kaymanga kisemay, finay kengge kisemay taa eyaa mba palaki soolum tumiyee ajeya wena sida tinaa kili ddu a-taa yo.

35) Disama ajeya kigbenduu ngbeye taa mba pootona sida numau diyuu tuma ndi ndi yoo yo(ONUSIDA) ; sangayin finay 2000 taa, ke-eyaa mba, petisaa se leyuu lumayza wena apiziy asina ajeya wena awe (ONU) taa, ne palabi-ye ne sida numau diyuu tuma yo, awe deu.

36) Sida numau diyuu tom ndi ndi ndu diyoodi-tu ne pidde yo, ti-yoo yooe, diheyiy eyaa kpeekpe se sida numan sakiye diyuu ke da-suutu. Ele diñan paa ejade ndi le di-sonzi.

VIH / SIDA

Ɖɔzɔɔ Lakasɔ Sɔsɔsɔ

Yee toovonum ɔɔɔɔ sɔɔlɔm se ɔɔɔɔɔ sida numav kɔyɔ,
pɔwɛɛ se ɔɔkuli halaa, aɔalaa, evebiya, pɛlaa, piya ne
akpadɔyaa pɛ- eɛɛ.

Paa kewiyisi ikulɔɔ eyaa eɛɛ sida numav ɔɔyɔ taa ezɔma,
pɔɔɔɔɔɔ ; pɔkɛ kɔjeyɔɔ se samay sɔnɔyaa, nɔmɔnɔnaa, ne
kajazay tuma wena awe aɔɔyɔɔ yɔ pɔɔɔ-sɔ nisi.

Pɔɔɔ pɔpɔɔ pɔlambule, pɔwɛɛ se paa anɔ, etisi se e-sɔɔɔ
pɔkenaa.

VIH / Sida dızuu lakası sɔsɔsɪ ɛjadɛ taa

37) Pwɛɛ se putaliy 2003 pɪnay taa'le, paa kewiyay nga, kewena leytu ne tamay, kaɖu liidiye ne palabina sida numau dıyɔ tuma ndi ndi. Leytu ne tamay, mba paɲna kuɖɔŋ (sida) ne ɛse ; mba dızıyna feye, ne eyaa ukpeziy se sida kpa-we, petisiy pɔyɔɔɔɔ se palabi-we kɔye ; mba wiliyna eyaa numau ne paɖaŋɔy paɖıyɔ, pɔɔɔŋna paɖı yɔɔ, pasiyna ne palaki mba sida kpa-we yɔ kɔ ; mba dızıyna kɪɖeyuu tɔm ne sɔsɪ, mba seytiyna samay sɪniyaa, ñumɔnaa, eyaa mba sida kpa-we yɔ, eyaa mba sida ɛɛlayɖziy-we kpau yɔ, kɔzıkɔzi halaa ne evebiya se paɖu ŋgbeye ; mba kandiyna eyu wala yɔɔ ne pıtamna a-alaafiya kpeekpe yɔɔ, mba lukina se halaa ne abalaa pewɛ kuman ; paasɔu yɔɔ kuɖaŋɔu, ti-yɔɔ kanduu, yɔɔ cɔnaɔ, kɔye labu, sɪnaɔ ne mbu pıcamıy sida patu yɔ pɔ-tɔm yɔɔ ; mba kpaziyna ɖɔɖɔ tɔnuu taa alaafiya, sukuli ne tɔm huɔ tuma ɖɔŋ.

Ajeegbaka ɖama sɪnaɔ aŋgba ne kewiyisi paɖuuna-we nisi ne pısaŋ palaki pa-tuma.

38) Putaliy 2003'le, pıwɛɛ se paɖu yɔɔ ɖaŋɔu, yɔɔ cɔnaɔ, kɔ labu, sɪnaɔ ne sida patu camuu leytu ke huɔ tamay tuma tɔm taa ; pupɔzuɔ ɖɔɖɔ se pewɛ kuɔɔndutu, ɛjadɛ taa kuma ne huɔ hoɔlɪŋ ndi ndi tamay taa.

VIH / Sida dızuu lakası sɔsɔsi ajeegbakataa.

39) Pupɔzuu se ajeya ñundinaa ne kewiyisi pasina ajeegbaka angba, piseyti-ye ne adɔ nisi sida numau dıyɔ leytu ñuuu tɔm taa. Angba ana pumunaa se ala ne a-ɗama sinau tuma payli kɔpayli ; ana pumunaa ɗɔɗɔ se aɲini leytu ne pɔsina paa ejaɗe ndi le sida dızuu numau taa.

40) pupɔzuu se pasina ajeegbaka ndi ndi a-kɔɔɔɔ lumayza wena aɗuwa se aɗikina sida numau yɔ a-taa ; ajeegbaka ana, a-taa naaye kɔyɔ : Ajeya ngbeye ndi dɩlɔki sida dızuu tɔm yɔ Afrika taa yɔ (PISIDAF), ɗama sinau, Afrika tumiye tamay ne Afrika huu tuma angba ne CEA :

Angba ana, a-ñundinaa pumunaa se pastɔzi sida mbu ; sida, kpeziwɩlay ne kuɗɔmɩŋ sɔsɔŋ leɛŋ pa-dızuu Afrika taa tɔm ndu paayɔɔdi Abuja yɔ, pancaraibe ngbeye kɔyɔɔdi sida dızuu tɔm ndu CARICOM yɔ, CESAP kɔyɔɔdi Asie ne Pacifique pa-taa sida dızuu tɔm ndu yɔ ; Baltique ajeya kɔɔɔɔ lumayza ne a-lakası tamay ; leytu tunaa ɗama sinau ngeye ndi dɩlɔki sida dızuu tɔm yɔ Amérique latine ne Caraïbes pa-taa yɔ ; Europe ajeye kɩgbendu ngbeye (UE) ɗuwa se dɩlakı mbu yɔ : Pɩwɛɛ se paɗɩzi sida, wɩsi kuɗɔŋ ne kpeziwɩlay saasaa ne kuɗɔndutu pasi.

41) Ajeya ñundinaa ne kewiyisi pumuna se peseyti eyaa ne paɲini sida dıyɔ leytu ne tamay ajeegbaka taa.

42) Pɩwɛɛ se paa ejaɗe ndi'le dı-taa angba iceyi adi ne a ne ajeya leena taa angba pekpenti, pɩwɛɛ yun ne pɩsa paɗɩy sida numau.

43) Ajeya kigbendu ngbeye taa eyaa mba pucɔŋna tɔsuu ne samay sinav tuma yoo yo, mba pumunaa se peheyi pa-taabalaa mba pewe paa ejadɛ ndi'le di-taa ne ajeegbaka taa yo, se peceyi padɪ ne pala sida dɪzuu tuma camɪye.

VIH/SIDA dɪzuu lakasi sɔsɔsi kedenga kpeekpe yoo

44) Pakpazi ajeya kigbendu ngbeye hɔɔlɪŋ kpeekpe ne tuma wena palakɪ-ye se padɪzi sida yo dɔŋ ezi pɔyɔɔduu VIH/Sida dɪzuu lubu tɔm takayay taa yo.

45) Pasina ajeya kigbendu ngbeye hɔɔlɪŋ ne ajeegbaka angba ne pisa pekpɛndɪ po-dɔŋ ne pe-leɣtu ne pala sida dɪzuu tuma camɪye.

46) Pɪwɛɛ se pesɛyɪ kewiyay tumladɔaa, ne tuma wena awe adi yoo yo a-tɪnaa ; padɪ ngbeye ne pasina dama ; putalɪy 2003 lɛ, padɪ tuma naaye, eyaa mba pewe padɪ yoo yo, samay sinɪyaa, sida kpa eyaa mba yo ne eyaa mba sida eelayɪy-we kpau yo pewɛɛ a-taa ne pala sida dɪzuu tumɪye.

Sida yoo danguu lakasi

Danguu kena tuma wena dilaki se ditudzi sida yo a-tigide.

47) Paa ejade ndi le, pikena-di kujeyuu se putaliy 2003 le, didu nabuyuu ne dilabi-pu sida diyu numau taa ; mbu lakina ne pisina kedenga kpeekpe sida diyu tom taa ; yee pilabi mbu yoo, pipasiy sida patu evebiya, abalaa ne halaa mba pewena pinzi 15-25 yo, pa-taa ne putaliy 2005 le eyaa neele ne kagnanzi pasi minuu yoo (25%) sida su ajeya wena pign yo a-taa ; putaliy 2010 le eyaa neele ne kagbanzi pasi minuu yoo (25%) kedenga kpeekpe yoo ; pokuli halaa ne abala pe-ese, panu sida tom tune camye, padu nisi pakiman kuweu lubiyu tom taa ne pisina sida dizuu tom.

48) Paa ejade ndi taa, putaliy 2003 le palabi nabuyuu se padiy sida numau ; Lakasi nzi si-dede panay mbu pilaki ne sida kiliy eyaa deu ajaja naaye taa yo. Mbu palaba koyu sida eekiliy eyaa kpau.

49) Eyaa iceyi padu ne putaliy 2005 le sida dizuu tom kpa don tumladaa hekudaa. Sida yoo danguu ne yoo conau tuma palaki kewiyay tuma ne leena taa ne pucu picay deyideyi ; eyaa mba sida kpa-we yo, pasina-we, padaayebi-we yem pa-tuma taa.

50) Putaliy 2005 le palizi leyuu natuyuu ejade taa, ajeebaka taa, kedenga kpeekpe yoo palabi-tu ne yoo danguu tumiyu ne piwazi agoma ne tumladaa mba petiki ne pakpay yo.

51) Puwee se putaliy 2003 le, eyaa payzi dom pazi pazi tom ndu dokonaa heyi-we yo ti-yoo ne pisa pokoli sida.

52) Putaliy 2005 le, sida tom ndu poyowduu-tu yo, titali ajeya tinge taa, kɔzikɔzi ajeyaa wena sida kili tɔyuu a-taa yo ; ele pifeyi se pɔsɔɔ ejadɛ naɖiye sɔnzi yoo ne putamna tom ndu padɔwa se peheyi eyaa yo, sukulinaa ne tom ndu eyaa kiliy-tu nu ejadɛ taa yo ; palabi mbu yo, eyaa pasi acaya lakasi ne pisey panina pa-halaa yeke ; piwee se kuzuu huyun itali halaa ne abalaa, padasobi-we kuzootu ejon ; eyaa ipasi tabakuyay ñuu pe-te ; lon siyziyaa, calum taa kudomun ndi ndi ñiniyaa, calum kibam ne kuzuu kudumun ndi ndi ko patali eyaa.

53) Eyaa iceyi padi putali 2005'le paa pikili ezuma koyɔ, eyaa 90 % minuu yoo yaa putaliy 2010'le, eyaa 95 % minuu yoo, evebiya, abalaa ne halaa mba pewena pinzi 15-24 yo, panɔ sida dɔzuu tom tɔne, powolo sukuli, piha-we numau ne papizi pɔpɔzuu dɔkɔtonaa ti-yoo danguu tom. Yee evebiya, pa-ñuma ne hon, wiliyaa ne dɔkɔtonaa panina dama, piwey deu.

54) Eyaa iceyi padi ne putaliy 2005 le piya ajama mba sida kpa-we yo, neele pasi minuu yoo, (20%), yaa putaliy 2010 le, nuniwa pasi minuu yoo (50%). Pucɔ ne pipizi pila mbu'le piwee se halaa hosɔ tɔnaa 80% unu sida dɔzuu tom, lon siyzuu tom ne pisa piwazi-we, halaa ne piya ajama mba sida kpa-we yo, palabi-we koye camɔye ne halaa hosɔ tɔnaa sida edaadɛe hosɔ ; piwee dɔdɔ se pɔsɔ halaa hosɔ tɔnaa koye ndi dipasiy sida patu yo ; ele yee koye ndi dɔfeyi ne sida kpa halu hoodu, eluu'le, piya edaamuzi-i ne pecele ke hihim lone taa toonay.

VIH/Sida kpa eyaa mba yɔ pɔ-yɔɔ cɔnau, pa- sinau ne pɔ-kɔye labu

Yɔɔ cɔnau, sinau ne kɔye labu pekɛna mbu
pɔzɪɣna sida dɪzɔv tuma camɪye yɔ.

55) Eyaa ɪceyɪ padɪ ne putalɪy 2003'le petem dɔv ejadɛ,
ajeegbaka ne kedɛnga kpeekpe taa lɛyɔ ; kewiyisi, kewiyisi
kɪgav angba, samay sɪniyaa ne kajazay tuma wɛna awɛ adi
yɔɔ yɔ pumunaa se padɪ lɛyɔ ndu ne pɪha dɔŋ yɔɔ cɔnau
tuma, pɪha numau, sida kɔ, kɔzɪkɔzɪ wɛna apasɪy sida patu yɔ
atɔyɪ, a-liidiye pasɪ ne paa anɪ epɪzɪ eyabi-ye.

Puwɛɛ se dɔkɔtɔnaa ɪcalɪna sida tɪnaa kɔye labu pɔzɪ pɔzɪ,
puwolo camm kɛ dɛndɛ pakɪlɪ dɔv yɔ. Paalakɪ mbu'le, paka
ɲɔv sɪŋŋ tɪ-yɔɔ dɛngɔv, kɔye labu ne sida patu pasɔv kɔye
pɔ-yɔɔ. Lakasɪ nzɪ, siyeke sɪpɪzɪɣna sɪcamɪ sida ; kɔ wɛna
atem tɔyɔv yɔ, a-wayɪ'le, pɔpɔzɔv se kewiyisi ɪyɔɔdɪna sida
kɔ tɪnaa ne a-pɛdiyaa, paba tisi, palabi-ye ne atɔyɪ.

56) Putalɪy 2005'le, palɪzɪ kedɛnga kpeekpe yɔɔ sida kɔye
labu lɛyɔv, pɔdɔ tu-yɔɔ ne pɪsɪna mɪzay yɔɔ ne samay taa
tadiye dɔkɔtɔnaa ne kewiyay dɔkɔtɔnaa taa sida tɪnaa ; pasɪna
sida kɔye ladaa, pakpasɪ pa-tumɪye ne pɔsɔzɪ-wɛ liidiye ;
kewiyisi ne sɪniyaa pɛcele liidiye pɔdɔ, payabɪna kɔ, adɔɔ
ne pɪsa pawazɪ sida kpa eyaa mba yɔ pɛ-kpeekpe.

57) Putalɪy 2005'le palɪzɪ lɛyɔv kɪfatɔ natuyɔv ejadɛ taa
ne tɪwazɪ hɔŋ ne samay taa eyaa ne pɔ-hɔ mayzɪ hev.

VIH/Sida ne eyu wala

Yee eyaa itisaa se papasi sida don koyo, pikena-we kijeyuu se poddo eyu wala paytu yoo.

Yee eyaa inan sida tinaa wala koyo, petisi dodo sida camye dizzu tom.

58) Putaliy 2003'le palizi paytu natuyu pala ne eyaa nutu, poddo tu-yoo ne peyele sida tinaa noo nim ; yee powona sida tinaa sukuli, peteyina-we pa-nima num, pañini-we tuma, picona pa-alaafiya yoo, pawili-we yoo danguu tom, pasina-we, palabi-we koye, peheyi-we ejade yoo tom, pasina-we tom dhuwe ne pana pa-taa tom koyo, panii pa-wala lelen ezi eyaa lalaa yo ; pupozuu dodo se palizi paytu natuyu, eyaa nam-tu ne peyele sida tinaa peenguu tete samay taa.

59) Sida tom don dom mbu ne kikapay halaa ne pelaa yem yem ejade yoo yo, puwee se padu paytu natuyu ne putaliy 2005'le pokuli halaa ese ne pisa pani pa-wala lelen ; pupozuu se pokuli abalaa ne halaa pe- ese ne panina dama kuzuu tom taa ne kuzuu kudon nakuyu edaakpa-we ; piwee se pasina halaa, padan padu yoo ne sida eedakpa-we.

60) Piwee se putaliy 2005'le, eyaa doma sida dizzu paytu yoo ne pisina halaa ne pelaa ne papizi pokoli sida ; koonoo, pupozu se tonuu taa alaafiya ne cidididi wetu tuma poddo camye, pikilina halutu taa noozuu ; pupozuu dodo se halaa iweena alaafiya camye ne puco pahay hosi ; pidinge payi mbu yo, piliyina halaa ne abalaa pa-kiman weu lon siyzuu colb ne halaa yeke ese kuluu colb dodo.

61) Putaliy 2005'le, palizi paytu natuyu ejade taa, tikpaziy halaa don, tikandiy po-yoo ne panii pa-wala lelen, tisiyna-we ne pokoluu sida; yee papizaa palizi paytu natuyu dodo, tidizi halaa tete peenguu, halaa kpengesuu, mabutu, dongozuu ne pelaa peduu koyo, paduwa se pila mbu yo, pilaki mbu.

Eyaa mba sida eelaydiy-we kpau yo, po-yoo kanduu

Puwee se eyaa mba sida eelaydiy-we kpau yo, pacalina po-yoo kanduu.

Yee lakasi nasiyi wewe ne sikuluu halaa ese camiyee koyoo, papiziy pokoli sida.

62) Lakasi nzi siyeki ne sida eelaydiy eyaa kpau yo, si-taa nasiyi koyoo : tanim, toosu kuduu, kedeyitu, halaa yoo soo, sukuli kuweu , eyaa dama noo nim samay taa, sukuli kiiwoku, kideyuu, ejade yoo tom kiiheyuu, kuzuu huuyun kutaluu, halaa, pelaa ne evebiya pa-kuzuu tadiye. Pikena kijeyuu se pamaayi halaa ne abalaa mba sida kpau-we yo po-yoo ne puco palizi leyto ne mbu mbu paduwa se palaki yo ; pupozuu se palizi leyto ndu palabi-tu ne yoo danguu tumiye yo.

63) Putaliy 2003'le petem leyto natuyu lizuu ne pakpazitu dɔɔɔ ; leyto ndu, ndu diyyiyna se mbu hoo laki sida patu pasuu tumiye numau taa yo pipaylaa ; hoo laki sida patu pasuu tuma wena yo, ana koyoo ; piya loɔɔ siyuu ne si-yoo conau, po-sukuli wonau ne sonzi wulu ; pawiliy-we sukuli'le patamna sida tom ; pokuli halibiya ese siɔɔ halutaa noozuu ne luluu po-tom taa ; pekpeyliɔ se pana sida dɔɔɔ tuma dɔmtu'le, padaa-soo evebiya ne hoɔ po-yoo.

64) Putaliy 2003'le, petem leyto natuyu lizuu ejade taa,

ajeegbaka ne kedenza kpeekpe ñundu sina-tu ne pakandina eyaa
sakiye mba sida sonzoo we pa-calim taa ne piwiliy se sida
wizi-we kpau yo po-yoo ; mbu pukona sida ejade taa yo,
kedeyitu, kuzuu, taba kuuyay ñoo, toonay, ejade taa ñaduu ne
tilasi palaki ne mba pesey yo, piwiliyna se sida sonzoo we eyaa
mba pa-calim taa yo, kuwizi-we kpau.

Piya mba sida ku pa-ñumba ne kulaydiy-we kpau ya.

Piya mba sida ku pa-ñumba ne kite kika-we ya, pupuzuu se pa-sinau ewe ndi.

65) Putaliy 2003'le, palizi leyto natoyu ejadɛ taa papayzi tu-yaɗɗo dɔm 2005, pisina kewiisi, hon ne samay ne pasina sulaa, halibiya ne abalibiya mba sida kpa-we ya ; po-dɔkoto eweena kidi, pehezi pa-langa, powona-we sukili, peweena dɔzuyɛ, potoki tɔɔnasi kibanzi, pɔɔɔɔna po-yaɗɗo dɔdɔ ezi piya leesti ya, pakandi po-yaɗɗo, padaalabi-we ñan ne penim-we nɔɔ samay taa, padaamuli-we pa-ñuma ñum dideyiye.

66) Kewiyisi tceyi sidi, sicono sula mba sida kpa-we ya po-yaɗɗo ne panu pa-wala lelen ezi lala ya.

67) Pupuzuu se peseyti ajeya wena astyna ya, samay sinayaa ne tuma wena awe adi ya ya se adu nisi sida tunaa ajeya ne apizi acɔna sula mba sida kpa-we ya po-yaɗɗo camye, kɔzikɔzi Sahara hade kin Afrika ajeya.

Sida laki mbu ne pɪcamɪŋ samay ne tɔsuu yɔ pɪpasuu

Sida numau dɪyuu kena huuleduu tumiye.

68) Eyaa iceyi padɪ ne putaliy 2003'le pataka ne pana mbu mbu sida weeki tɔsuu ne samay pa-numau taa yɔ ; yee palabi mbu, pɪsa ne palɪzi leytu ne pakadɪna mbu sida laki ne piweeki eyu, hɔu, samay ne ejadɛ yɔ ; piwee dɔdɔ se palɪzi kedeyitu dɪyɔ leytu ejadɛ taa, palabi-tu ne tumiye saasaa, sida tunaa mɪzasi yɔɔ kuɲɔŋ pasɪ ne papɪzi powolo samay sinau dɔkɔtɔ ; eyaa mba sida kɪli-we puuzuu yɔ pɔcɔna pɔ-yɔɔ siŋŋ ; pataki ne pana mbu sida weeki hɔɔliŋ ndɪ ndɪ taa, tɔsuu ne samay pa-numau taa yɔ, kɔzi kɔzi halaa ne abalaa mba sida kpa-we yɔ ne pasina-we ; peleyzi tɔsuu ne samay pohuu lakasi kɪbɪzi, pɪsa ne sida dɔŋ weyi ecamɪŋ tɔsuu, tuma ne lambuu yɔ epasi.

69) Putaliy 2003'le petem lɪzuu paytu natuyɔ, tɪkandiɪ sida tunaa wala yɔɔ pa-tuma taa ne mba pɪpɪziɪ pɪkpa-we pa-tuma taa yɔ pa-wala yɔɔ dɔdɔ ; pupɔzuu se tumiye tunaa tiyiyaa ne tumladɔaa tiyiyaa pasɪ paytu ndu ne pucɔ tɪla tumiye , ɛzi kedenga kpeekpe yɔɔ sida dɪzuu paytu yɔɔduu yɔ.

Nĩnuu ne huu

Pitaluuna sɔnɔ ne padanada sida kɔye yɔ,
padaayele dɪnĩnuu kau.

70) Pɛɛɛɪy liidiye wena se palabina sida dɪzuu tuma yɔ,
ɔpiwee se pɔsɔzi a-yɔɔ pɔdɔɔ ne pañinina sida dɪtu kɔye saasaa ;
padaadɔɔ kɔye ndɪ dɪnĩnuu tɔm yɔɔ ejadɛ ta, kɔzikɔzi tanum
ajeya taa ; pupɔzuu se padɔ liidiye pɔdɔɔ ne pañinina
sida dɪzuu kɔye ejadɛ taa ne ajeegbaka taa pitamna caanau
taa kɔye labu ne ti-yɔɔ dɛnguu ne kɔye labu pa-tuma
wobina esundaa ; ti-yɔɔ kanduu, yɔɔ cɔnau ne kɔye labu leytu
patali paa anɪ ne pɪsa eyaa dɪy sida numau, kɔ wena pɔsɔki
halaa hɔsi tɪnaa se sida edaadɛe hɔsi yɔ, pɔsɔzi-ye dɔŋ ;
pupɔzuu se eyaa sakɪye idjɪzina mbu mbu pipasɪy sida patu
yɔ ne leytu ndu padɪkina sida numau yɔ, kɔzikɔzi ñum sɔzuu,
ne kewiyay tuma ne tuma wena awe adɪ yɔɔ yɔ a-angba dɪu
; nɔɔyu edaadɪy sida kɔ ñɪniyaa numau ; eɛ paba dɔdɔ iña
samay.

71) Eyaa uñaybana, pasina ne ñnuu wɔndu ne tu-lona
pɔdɔɔ ejadɛ taa ne ajeegbaka taa ; kewiyisi ɪsina, ne ñnuu
yɔɔ kanduu, kihiyɪm kpeyluu, kɔye labu ne kihiyɪm tɔm heyuu
tuma dɔ saasaa , patuli sida kɔ ñnuu ne samay yɔɔ cɔnau po-
sukuli ; pasina dɔkɔtɔnaa ne pakpasɪ pa-tuma. Paka ñuu pɪŋŋ
sida tɪnaa ne tanum ajeya taa eyaa yɔɔ.

72) Pupɔzuu se palɪzi leytu natuyɪ ne pana, kɔ wena
palakɪ sida tɪnaa yɔ, amuu-we camɪye na, sida dɛu
kpay dɔŋ yaa pitiki kitibu.

73) Pɪwe dɛu se ajeegbaka ne kedenga kpeekpe pa- dɛma
sɪnau, ñum ajeya ne tanum ñina pa-dɛma sɪnau, tanum ajeya

dama sinau ne ajeegbaka-kedenga kpeekpe, ñun ajeya ne tanum ñina pa- dama sinau ekpa dɔŋ leyɔw wɔndu hau, pɔsina ne pala sida dɔzɔw koye, ne pɔsina ONUSIDA ku-tumiyɛ taa. Pɔpɔzɔw se ñiniyaa tɔnge ina pañinaa ne pana mbu yɔ ; mbu wiliyina se paa ñiniyaa hoɔlɔw ngu, kudɔw nisi ; mbu puyɔɔ yɔ, paa ñiniyaa hoɔlɔw ngu, kiwena pana mbu yɔ puyɔɔ dangɔw payɔ.

74) Putahy 2003'le, palakay eyaa sida ko ndi ndi ne pamay takayisi nzi yɔ, pɔpɔzɔw se ngbeyɛ ndi dɔwe diti yɔɔ ne dɔcɔŋna samay ñamtu tumiyɛ yɔɔ yɔ, sida tinaa ne sida patu pasu dɔkɔtɔnaa pekpeyli, pakali-si ne pana, ebe dɔma camiyɛ ne ebe kazi dɔm.

Sida lakası ke you, wılın ne tilası leesi ajeya taa

You, wılın ne tilası leesi palakına dɔdɔ
ne sida tɔyuu.

75) Putalıy 2003'le palızı tɔm heyuu, ti-yɔɔ dɔnguu,
yɔɔ cɔnau ne sida kɔye labu leytu ejadɛ taa ne palabina-tu
tumıye saasaa ; mbu yekina ne piwazi eyaa mba pesey pa-
ajeya, you, ñɔɔsi, wılın ne tilası leesi pɔ-yɔɔ se
sida edaakpa-we yɔ, yee pısan kɔyɔ, paɖu leytu ndu angba
wena asıyna ajeeɓbaka yɔ a-nisi taa.

76) Puwɛe se petendi ajeya kɔgbendu ngbeye hɔɔlın ndi
ndi, ajeeɓbaka angba, kedenga kpeekpe angba ne wena awe
adı yɔɔ yɔ, ne aasıyna you, ñaɖuu ne tilası leesi ajeya
taa eyaa'le, adaasɔɔ ti-yɔɔ dɔnguu, yɔɔ cɔnau, sida tɔm suzuu
ne sida kɔye labu pɔ-yɔɔ kau, angba ana aheyi a-eyaa ne ate
akpeleki-we sida kɔye labu tɔm.

77) Puwɛe se putalıy 2003'le palızı leytu natuyɔ ejadɛ
taa, tıha numau ne peheyi sɔɔjanaa, sendeelınau ne hulası
sida tɔm ; piwayı'le, papızıy palızı pa-taa nabeye ne pala
tumıye samay dızınıye kaɖe alıwaatu taa ne tilası leesi dɛɖe.

78) Putalıy 2003'le sɔɔjanaa mba putuluu ajeya naaye taa
ne payay-we yɔ, peheyi-we sida tɔm, pekpeleki-we sida dızuu
lɔɔ tɔm ne peɖiyzina kuzuu hɔɔlın ndi ndi tɔm ne pucɔne
putuli ejadɛ naɖıye taa'le paayaa-we.

Ñim mbu palukina

Yee eyaa ıveyına ñım, paapızıy ne pala
sida dızuv tumıye.

79) N̄m mbu kedenga kpeekpe d̄uwa se palakina sida d̄ızuv
tumiye yɔ, pɔdaha numav se pekezi-pu ne hoɔlvu nakuyv ;
pupozuv se palabi-pu ne sida d̄ızuv tuma ndi ndi kene keekēe.

80) Putaliy 2005'le puwee se liidiye ndi paduwa se palakuna sida dɔzuv tuma tanun ajeya taa ne ajeya wena a-taa sida kulu toyyu yo, ditali Amerika dollaruwa egbon kudokin hiu.

Yee liidiye ndi ditali mbu, pisan pala yoo conau, yoo kanduv,
koye labu tuma ne patasina ñun leebu ñunuu hayaa te, mbu
poyoo yo sida tunaa ajeya ke ajama.

81) Petendi kedenga kpeekpe angba ne asina tanum ajeya falaa : ti-yoo kanduu, yoo conau, koye labu ne nisi duu pa-numau taa.

82) Past liidiye ndi ejade taa se palakina sida dɔzuv tumɔye
 ya pɔsɔzi dɔ-ya ; puyɔɔzuv dɔdɔ se kewiyay tuma kulɔmun
 weyi tluki sida dɔzuv tɔm ya ya, idu liidiye ne pudɔɔ.

83) Pwæe se peseyti ñum ajeya ne acele 0,7% a-ñum yoo ne palabina huu tumiye, acele dɔdɔ 0,15%-0,25% a-ñum yoo ne pasina tanum ajeya sida dɔzuv numav taa.

84) Tanum ajeya laki mbu se adiy sida numau yo,

pipaylaa. Ele, piwée se peheyi ñum ajeya ne aɗu-ye nisi, kɔzi kɔzi Afrika ajeya, ele pikilina Sahara hade kinj Afrika ajeya, ajeya wena sida kɔŋ a-taa tɔyuu yɔ, Caraïbes ñina ne ajeya wena sida tɔyi a-taa ne aveyina nabuyu yɔ.

85) Paɗu leytu ndu se palakina sida ɗizuu tumiye yɔ, palabitu ne huu ne tanum ɗizuu tuma ɗɗɗɔ ; ñum mbu paɗuwa se palakina tuma ana yɔ, palabi-pu ne tumiye pinasi taa, milim edaawee.

86) Kedenga kpeekpe angba, samay sinɔyaa ne tuma wena awɛ adi yɔɔ yɔ peceyi paɗi, pasina ne sida lakasi kidekedesi tuu samay ne tɔsuu pɔ-yɔɔ tanum ajeya wena sida kili a-taa tɔyuu yɔ.

87) Puwée se pakuyi tumiye ndi palaki-ɗi se pisina tanum ajeya wena atoo kuma sakiye yɔ ɗi-yɔɔ kpɔyuu, pekpey-ye a-kuma, kɔzikɔzi ajeya wena sida kili-ye nuutuu yɔ ; pilabi mbu kɔyɔ, ajeya ana akpay a-ñum ne alabina Tanum ne sida ɗizuu tuma a-te.

88) Ñum ajeya ɔla limayza kpɔyuu ne ataki weewee ajeya kuma tɔɔu tɔm, kɔzi kɔzi wena sida kili tɔyuu a-taa yɔ ; kideyuu nakuyu edaawee, pisa ne piwazi huuleɗuu tuma ; paalaki mbu'le, padasoo ejadɛ ne ajeegbaka pa-ñina yɔɔ ; pupɔzuu se papasi-ye a-kuma cabi ne a-maymay apizi ala sida numau ɗizuu tuma.

89) Puwée se ñum mbu paɗu-pu ejadɛ taa, ajeegbeka taa ne kedenga kpeekpe yɔɔ se palakina sida ɗizuu tuma yɔ, pɔɔɔzi pu-yɔɔ ne pisa palizi ti-yɔɔ kanduu leɗuu leytu, ndu papɔziy palabina tumiye, pehiy sida kɔye kɔɗadaye, kiwawaye ne sida ɗizuu tumiye wendu leetu.

90) Puwée se kedenga kpeekpe ɛɗu liidiye ne palabina

sida dɔzɔv ne tɔnɔv taa alaafiya tuma ; kɔɔnɔɔ, palɔzɔy liidiye ndi dɔ-yɔɔ ne palabina ti-yɔɔ kandɔv, yɔɔ cɔnav, sɔnav ne sida kpamwaa kɔye labu saasaa ; pɔsɛy liidiye ndi yɔ, ndi pɛɛɛɛɛ kewiyisi ne pɔsɔna-sɔ sida dɔzɔv tuma taa, kɔzɔkɔzi Sahara hade kiŋ Afrika ajeya, Caraibes ŋina ne ajeya wena sida pɔti a-taa siŋŋ yɔ a-kewiyisi ; liidiye ndi pɔyɔɔɔɔv dɔ-tɔm yɔ, kewiyisi ne tuma wena awe adi yɔɔ yɔ, pɔdɔdiye nau ajeya, sɔnav aŋgba, ŋun tɔnaa, ezi kɔ pɛdiyaa ne kɔ tɔnaa aŋgba ne sɔɔlum tɔnaa pumunaa se pɔɔɔɔ-dɔ.

91) Putaliy 2002'le ONUSIDA tem heyuu kewiyisi tumlaɔaa ne tuma wena awe adi yɔɔ yɔ a-ŋundinaa, pɔɔɔ liidiye hɔɔɔɔ kpeekpe taa, sɔniyaa sɔzi pa-ŋundɛ, pekpendi-dɔ kedɛŋga kpeekpe ŋundɛ yɔɔ, pɔsa palabina sida dɔzɔv ne tɔnɔv taa alaafiya tuma.

92) Palɔzi aŋgba wena se aɔv nisi sida numav dɔyɔv tɔm taa yɔ, pɔwɛɛ se pɔsɔzi-yɛ liidiye, apɔzi asɔna kewiyisi, ne paa kewiyay ŋgale keɛɛyɔ kadɔ ne kala sida dɔzɔv tuma ke-te.

93) Aŋgba wena asɔyina ONUSIDA ne ki-takayɔti dɔnaye yɔ, pɛɛɛɛ-yɛ tumiye wɔndu ne a-ne ajeya papɔzi pala sida dɔzɔv tumiye ndi pɔyɔɔɔ dɔ-tɔm takayay kene ka-taa yɔ.

Mbu paɔuwa se palaki yɔ, pu-yɔɔ dɔm

Pakpay tumiye dɔne yɔ kpau mbu
ne sɔɔlɔm dɔo kidedee yɔ, padaayelee,
pɔdɔki kpam.

Ejadɛ taa kulabɔm

94) Paa ejadɛ ndi dɔ-taa, pupɔzuu se samay sɔniyaa, sida
tɔnaa, eyaa mba sida eeladiy-we kpau yɔ ne dɔkɔtɔnaa pekpeyli
widjiyi widjiyi pataki sida dɔzuu tumiye ndi petem labu yɔ,
pana mbu piɛeyi-we yɔ ne peheyi eyaa.

95) Tumiye yɔɔ cɔnau leyɔ natuyɔ ewee kam ne pana
sida dɔzuu tuma dɔne tɔm.

96) Putaliy 2003'le palɔzi tumiye yɔɔ cɔnau leyɔ, yee
tutem weu kɔyɔ, pakpazi-tu dɔɔ ne tikandi sida kpa eyaa mba
yɔ pa-wala yɔɔ.

Ajeegbaka taa kulabɔm

97) Ministrewaa, ajeya ñundɔnaa ne kewiyisi ñundɔnaa
paalaki ajeegbaka taa kedizasi'le, padaasɔɔ sida dɔzuu ne tɔnuu
taa alaafiya pɔ-tɔm yɔɔ.

98) Palabi sida dɔzuu tuma ajeya ndi ndi taa ne pilu mbu

yɔ, pupɔzɔv se peceɛ-pu angba wena acoŋna sida dɪzɔv tuma
yɔɔ ke ajeɛgbaka taa yɔ, ataki-pu ne ana : ebe dɔma, ebe tɔdɔ
ne tilasi nzi siwe sida dɪzɔv tuma taa ajeɛgbaka taa yɔ, ne
peheyi eyaa.

99) Pɔwe dɛu se ajeya iwɪli dɔma a-lɔŋ ne a-leytu sida dɪzɔv
tɔm taa ; tanum ajeya isina dɔma, ajeɛgbaka-kedenɔa kpeekpe,
ɲum ajeya ne tanum ɲina pasina dɔma dɔdɔ.

Kedenɔa kpeekpe yɔɔ kilabɪm

100) Paalaki Ajeya Kɪgbenduɔ ɪŋgbeye kedizay pɪnay taa'le,
takayisi dɔmaye kɔna sida dɪzɔv tɔm ndu yɔ, pupɔzɔv se pakpay
kiyaku tem, patakina-tu panay panay ne pana tilasi ; yee mbu
palaba, panay numan weyi patɪŋɪ-t, tumɪye woki esɪndaa yɔ.

101) Paa ajeya kɪgbenduɔ ŋgeye kedizay ŋga palaki,
padaasɔɔ sida dɪzɔv tɔm yɔɔ.

102) Eyaa mba palaki lumayza se payaa kedizasi yɔ, paɲɪni
tumɪye kuɔɔɔm ne eyaa nabeye wolo tuma kpasuɔ sukuli yɔ,
pupɔzɔv se petisi pɔ-tɔm ; peseyti eyaa nabeye kedizasi ndi
ndi wɔbu ne lalaa kanɪna-we si-taa tɔm. Si-taa nastɪy kɔyɔ.

- Ajeɛgbaka kedizay Dakar; ka-taa pɔyɔɔduɔ mbu
pumunaa se pala ne eyaa ɲiy ɲɪv leɛŋ ne palabi-we
kɔye yɔ ;
- Ajeɛgbaka kedizay loɔɔ (6) ɲɪŋga Asie ne Pacifique, sida
tɔm pɔyɔɔduɔ ka-taa.
- Ajeɛgbaka kedizay hɪu ne nastɪle ɲɪŋga (12) Afrika taa,

sida ne kuzuu kudomɔŋ ndi ndi tɔm pɔyɔɔɔɔɔ pɛɛɛ.

- Ajeegbaka kedizay hiu ne naanza ñɔŋga (14) Barcelone (Espagne), sida tɔm pɔyɔɔɔɔɔ ka-taa.
- Ajeegbaka kedizay hiu ñɔŋga (10) Port of Spain ; sida tɔnaa ne eyaa mba sida sonzoo tɛm wɛw pa-calum taa ne kudɔŋ talida pɔ-yɔɔ yɔ, pɔ-tɔm pɔyɔɔɔɔɔ pɛɛɛ.
- Amérique Latine ne Caraïbes pɛ-kedizasi kɛlɛlay (2) ne tozo ñɔŋga (3) La Havane, sida ne kuzuu kudomɔŋ pɔ-tɔm pɔyɔɔɔɔɔ sɪ-taa ; ne Ajeegbaka kedizay nɔwa (5) ñɔŋga Chiang Mai (Thaïlande), sida tɔnaa kɔ labu pɛ-tɛ pɛ-tɛ tɔm pɔyɔɔɔɔɔ pɛɛɛ.

103) Pɔpɔzɔɔ se ONUSIDA, aŋgba wɛna awɛ adɪ yɔɔ yɔ ne camɪyɛ lakasi ñɔna pataki ne pana, eyaa dɔŋ kedɛŋga yɔɔ sida kɔ pɛɔɔɔ paytu yɔɔ ? Pɔdɔŋ paytu ndu tu-yɔɔ yaa paadɔŋ, pala, ne aŋgba ne kewiyisi panu ; mbu palaba, paa sida tu weyi ehikiy kɔyɛ ne eya.

Ɖisaŋ ne ɔisey eyaa mba pokuli samay ese sida tom
taa ne pañaki pana se paɔzi-ku yo.

Ɖitay kewiyisi, Ajeya Kɔgbendu Angba, angba ndi
ndi ɔama sinu, samay yoo cɔniyaa, ñum tinaa ne toma
-wena awe adi yoo yo, pa-pana ñayɔ liu ;

Ɖitendi ajeya kpeekpe se aceyi adi, eyaa nu tom tɔne
camye ne pɔɔɔ sida ɔizuu paytu yoo ; pɔɔɔ ne pɔla
mbu'le, pɔpɔzuu se paa ejaɔe ndi, ɔiceyi ɔi-ti ne ɔusuu
angba naaye taa ;

Ajeya Kɔgbendu Ɖgbeye koduday
kedizay nga pɔyɔɔdi ka-taa sida tom yo, ke-ɔeɔe
panina ɔama se tom tɔne tɔla tɔmiye. Kuɔutu A/RES/S-
26/2. Loɔo finay kiyaku 27 ñɔgu wiye 2001.

Тозуу кыдаг

1. Na kuquutu 55/2.
2. Kuquutu S-24/2, kıkpeketv , Sect. I ne III
3. Kuquutu S-23/2, kıkpeketv.
4. Kuquutu S-23/3, kıkpeketv.
5. Kuquutu S-21/2, kıkpeketv.

Weyi εσכולαα se patazi-t pi-
taa'le, ewolo ena :

& Programme commun des Nations Unies
sur le VIH/Sida (UNAIDS)
20 avenue Appia 1211 Genève 27 Suisse
Tél : (+4122) 7914651
Fax : (+4122) 7914165
Mél : Unaid@unaid.org
Internet : www.unaids.org

Département de l'Information
Bureau S- 955, Nations Unies
New York, Ny 10017, Etats-Unis
Fax : (212) 963-0536
Mél. : mediainfo@un.org
Internet : www.un.org/ga/aids

Programme commun des Nations Unies sur le VIH/Sida

ONUSIDA UNICEF. PNUD.
FNUAP. PNUCID

UNESCO. OMS. BANQUE
MONDIALE

Couverture derrière en bas

Ajeya Kigbendu ngbeye

Onu ne Onusida pɔ-hoɔlɔɔ ngu kɛkɛɖɪy
tɔm yɔ ; kɪmana takayay kɛnɛ.

DPI/2229-Naku finay 2001-15M

Programme commun des Nations Unies sur le
VIH/Sida

ONUSIDA Unicef. PNUD. FNUAP. Pnucial Unesco.
OM.Banque Mondiale

Ajeya kigbenduu
ngbeye

Partenariat mondial des Nations Unies sur le VIH/SIDA

ONUSIDA

UNICEF • PNUD • FNUAP • PNUCID
UNESCO • OMS • BANQUE MONDIALE